

ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ ΚΑΙ ΣΚΥΤΑΛΟΔΡΟΜΙΑ

Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής | Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας ΕΚΠΑ

[Με αφορμή τη σύγκληση του Ιδρυτικού Συνεδρίου για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ομοτίμων Καθηγητών (29-30 Σεπτεμβρίου και 1 Οκτωβρίου 2016) στην Αθήνα, δημοσιεύουμε τις πιο κάτω σκέψεις. Τοποθετούν την ψυχολογία των αφυπηρετούντων –και όχι μόνο Καθηγητών– και εκείνων που τους διαδέχονται στις κενούμενες θέσεις, αλλά και την αποδοχή ή την άρνηση συνεργασίας τους στις παλιές δομές που υπηρετούσαν. Εξετάζουν επίσης με παραδείγματα από τον κοινωνικό βίο και την πολιτική ζωή συμπεριφορές που αποκλείουν ή ευνοούν τη συμμετοχή στα δρώμενα των αποχωρούντων, έτσι ώστε να μπορούν να διαθέσουν τις όποιες δυνάμεις τους δημιουργικά και μετά την κατά νόμον αποχώρησή τους].

Το σκίτσο δανειστήκαμε από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα ETWINNING (2014-15), του 9^{ου} Δημοτικού Σχολείου Λάρισας.

Η σκυτάλη και η παράδοσή της

Υπάρχουν στιγμές στη ζωή του κάθε ανθρώπου που είναι υπέρτατης σημασίας. Όπως η στιγμή κατά την οποία είναι έτοιμος να παραδώσει τη σκυτάλη στον επόμενο δρομέα και αυτός στη συνέχεια στον επόμενο. Δεν είναι απαραίτητο να μετέχει στο άθλημα της σκυταλοδρομίας. Ο κάθε δρόμος με πραγματική και μεταφορική έννοια περιλαμβάνει αυτή την κορυφαία στιγμή της παραδόσεως της σκυτάλης, της οποιασδήποτε σκυτάλης, στον επόμενο, σ' αυτόν που ακολουθεί ή εξακολουθεί αυτό που αυτός έκανε μέχρι τώρα.

Γι' αυτόν η στιγμή αυτή δεν είναι μονοσήμαντη. Από τη μία μεριά χαίρεται, ανακουφίζεται που αποθέτει ένα βάρος που μέχρι τώρα κατάφερε να το φέρει σέ πέρασ, στο πέρασ της διαδρομής που του είχε οριστεί. Είναι ευχαριστημένος, γιατί άλλος πια έχει την ευθύνη να συνεχίσει το αγώνισμα. Από την άλλη, όμως, λυπάται που δεν συνεχίζει, που δεν είναι αυτός ο οποίος θα σπάσει το νήμα του τελικού τερματισμού. Άσχετα αν αυτό που του ζητήθηκε το επιτέλεσε και θα χαρεί και στο τέλος εάν και εφ' όσον η ομάδα του τερματίσει πρώτη και νικήσει. Τελικά, ποιο είναι εκείνο που μετράει; Το αποτέλεσμα ή η διαδικασία; Θα μπορούσαμε να εκτείνουμε το λόγο για να συζητήσουμε το διπλό ερώτημα που θέσαμε.

Εκείνο που προς στιγμή είναι σημαντικό είναι η ψυχολογία του αγωνιστή εκείνου, που γνωρίζει ότι δεν είναι η αρχή και το τέλος μιας πορείας χωρίς να μπορεί κιάλας να το παραδεχθεί. Ακόμη κι αν αρχίσει κάτι δεν είναι βέβαιος ότι θα το τελειώσει· και όμως θα ήταν πολύ ευχαριστημένος να το τελειώνει. Στο τμήμα εκείνο που ήταν εξουσιοδοτημένος τα κατάφερε μια χαρά. Έφθασε να παραδώσει τη σκυτάλη. Έτρεξε με το ρυθμό που έπρεπε να διατρέξει την απόσταση.

Δεν υπερέβαλε τις δυνάμεις του για να τις έχει ακμαίες όσο τις χρειαζόταν. Πρόσεχε τους αντιπάλους του και προς το τέλος της διαδρομής του είχε καρφωμένα τα μάτια του στο χέρι του συναγωνιστή του για να του εγχειρίσει σωστά τη σκυτάλη, ώστε να μη πέσει κάτω και χαθεί χρόνος πολύτιμος και προσμετρηθούν στην ομάδα του σημεία αρνητικά.

Η «χειραψία» αυτή ενέχει πολλές σημασίες:

- Μπορεί να είναι επιθετική. «Τι να κάνω, είμαι αναγκασμένος εκ των πραγμάτων να σου παραδώσω τη σκυτάλη, τι κρίμα! Συνέχισε, λοιπόν, στη θέση μου, να δούμε τι θα καταφέρεις, αν τα καταφέρεις».
- Μπορεί να είναι συγκαταβατική. «Δεν έπρεπε να γίνει. Βρέθηκες μπροστά μου και σου παραδίδω αυτό που μέχρι στιγμής σήκωσα εγώ. Τουλάχιστον κοίταξε να τα καταφέρεις εξίσου καλά».
- Να είναι ελπιδοφόρα. «Ήρθα μέχρις εδώ, ευτυχώς που υπάρχει ο επόμενος. Μπορεί να καταφέρει να κερδίσει τη δική μου αργοπορία με καλύτερο χρόνο».
- Να είναι ενθαρρυντική. Διακρίνει το ανήσυχο βλέμμα του επόμενου τη στιγμή που τείνει το χέρι του για την παραλαβή. Η δική σου η «χειραψία» τον ωθεί προς τη νίκη. Το βλέμμα σου του λέει: «Τράβα εμπρός· εσύ θα τερματίσεις και θα κόψεις το νήμα. Θα είμαι εκεί, θα χαρώ μαζί σου».

Με μικρές παραλλαγές θα παραθέταμε και άλλες παραπλήσιες στάσεις την καίρια στιγμή που ο καθένας από εμάς καλείται ή πιέζεται συναγωνιζόμενος να παραδώσει την «προτεραιότητα» σέ άλλους. Θα προσυπέγραφα χωρίς ενδοιασμούς τη φράση του Κώστα Τσόκλη: «Σίγουρα ονειρευόμαστε τον μαραθώνιο αλλά δυστυχώς τρέχουμε σε σκυταλοδρομία».

Κανόνες κυκλοφορίας και η μεταφορά τους

Ασφαλώς πρέπει να υπάρχουν κανόνες δεοντολογίας, «κώδικες οδικής κυκλοφορίας», που όταν τηρούνται εξασφαλίζουν ομαλές συνθήκες διακίνησης

ανθρώπων και αγαθών. Κώδικες, όμως, και κανόνες προκαλούν σε παραβατικές συμπεριφορές. Πολλές φορές, για παράδειγμα, παρκάρουμε εκεί που δεν επιτρέπεται ούτε να σταματήσουμε. Περνάμε με κόκκινο εκεί που δεν μπορούμε να περάσουμε ούτε υπό ιδίαν ευθύνην. Προσπερνάμε εκεί που απαγορεύεται και άλλοτε τρέχουμε με τριάντα εμποδίζοντας έτσι μια ολόκληρη σειρά που έρχεται πίσω μας χωρίς να τους διευκολύνουμε στο παραμικρό «επιλανθανόμενοι των οπίσω και μη ... επεκτεινόμενοι προς τα μπροστά». Είναι κι αυτή μια κάποια... στάση. Την καταλαβαίνεις. Σου θυμίζει το θεατρικό εκείνο έργο «*Ηρθα και θα μείνω*». Οι άνθρωποι όπως και οι καταστάσεις έρχονται και παρέρχονται και όχι μόνο την αμετάκλητη στιγμή του θανάτου τους.

Αν δανειστήκαμε παραδείγματα από την κυκλοφορία αυτοκινήτων είναι γιατί το αυτοκίνητο έχει γίνει για τούς περισσότερους ανθρώπους δεύτερη φύση και οι κανόνες του είναι κατανοητοί, αν και όχι πάντα αποδεκτοί. Υπάρχουν οι συμμορφούμενοι και οι παραβαίνοντες.

Με λίγη «καλή» θέληση μπορεί η εφαρμογή τους να μεταφερθεί σέ πλήθος άλλων καταστάσεων: πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών, εκπαιδευτικών, εκκλησιαστικών. Για πράγματα, δυστυχώς, που θα έπρεπε να θεωρούνται αυτονόητα είναι αναγκαίοι οι αγώνες. Η αυτονόητη εναλλαγή στην εξουσία προσώπων ή κομμάτων εκτρέπεται σέ μόνιμη κυριαρχία του ενός και με μέσα όχι πάντοτε καθαρά και απρόσβλητα. Κοινωνικές ομάδες μεταβάλλονται σε ομάδες κρούσεως και ασκούν καταπίεση σε άλλες ομάδες πληθυσμού. Τα μέσα πληροφόρησης παραπληροφορούν εκτοπίζοντας κάθε υγιή ενημέρωση υπό το βάρος πληρωμένων αδρά διαφημίσεων ή μονόπλευρων πληροφοριών. Εύρωστοι οικονομικά οργανισμοί και επιχειρήσεις καταδυναστεύουν λιγότερο ισχυρούς παράγοντες και επικρατούν απολύοντας εκείνους που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις «νόρμες». Προϊστάμενοι αφαιρούν κάθε πρωτοβουλία από υφισταμένους και λαμβάνουν αποφάσεις με δικτατορικό τρόπο αναιρώντας το δικαίωμα δημοκρατικών διαδικασιών από συλλογικά όργανα. Πολλές φορές δεν είναι εύκολο να αντισταθούν οι «αδύνατοι» στις καταπιέσεις των ισχυροτέρων, οι οποίοι και κατοχυρώνουν το δίκαιο του ισχυροτέρου ως κανόνα ζωής.

Συμβαίνει, όμως, και οι άλλοι να σπεύδουν να εκδιώξουν τους προηγούμενους μian ώρα αρχύτερα, προ της ώρας τους, μεταχειριζόμενοι βία, προπηλακισμούς, ύβρεις, πιέσεις, συσπειρώσεις. Η φυσική διαδοχή γίνεται παρά φύσιν ακολουθία. Ζητούμενο είναι πάντοτε ποια είναι η φυσική και ποια η παρά φύσιν αντικατάσταση. Το «ουδείς αναντικατάστατος» είναι μία γενική αρχή προφερόμενη ευκαιρώς-ακαιρώς. Πρέπει, όμως, να τονιστεί ότι καθώς υπάρχουν «γνήσια ανταλλακτικά» του εργοστασίου, διατίθενται και άλλα προβαλλόμενα ως «εφάμιλλης ποιότητας» (ερζάτς).

Το οὐπω και το νυν

Το σημαντικό είναι να κατανοήσουν και οι μεν και οι δε, όλοι μας δηλαδή, ποια είναι η ώρα μας. Για να είμαστε βέβαιοι τότε «οὐπω ἦλθεν ἡ ὥρα μου» και τότε «νυν ἐστὶ», έτσι ώστε να μην δίνουμε δικαιώματα στους άλλους να σιγοψιθυρίζουν και να εύχονται το «αμήν, και τότε»!

Τα σύγχρονα κράτη, βεβαίως, έχουν ρυθμίσει έτσι τα πράγματα, ώστε με το καθεστώς των συντάξεων να επέρχεται ένα είδος φυσικής αντικαταστάσεως προσώπων στις διάφορες υπηρεσίες. Αλλά και εκεί, έτσι όπως ζούμε τα τελευταία χρόνια, δεν υπάρχει ομοφωνία ανάμεσα στους κοινωνικούς εταίρους. Απαιτείται επίμονα η εξίσωση ανδρών και γυναικών ως προς τον χρόνο συνταξιοδοτήσεως. Επιδιώκεται οι απασχολούμενοι στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα να δικαιούνται πιο πρόωρης αποχωρήσεως από την ενεργό δραστηριότητα. Ερωτάται, όμως: οι συνταξιοδοτούμενοι θα μπορούν να εργάζονται και μετά τη συνταξιοδότηση; Και τότε, πώς είναι δυνατόν να λυθεί το θέμα της ανεργίας και της απασχόλησης των νέων; Όπως βλέπετε, τα πράγματα δεν είναι απλά ούτε επιδέχονται αφελείς και πρόχειρες λύσεις.

Το ζήτημα είναι, οι άνθρωποι πού αποχωρούν από την ενεργό δράση να μη παραιτούνται και από τη δημιουργική δραστηριότητα. Εξαρτάται, βέβαια, και από αυτούς και από την κοινωνία αλλά και από τις υπηρεσίες, στις οποίες για ένα μεγάλο διάστημα διακόνησαν, να διευθετήσουν έτσι τα πράγματα, ώστε οι αποχωρούντες να μπορούν να διαθέσουν τις όποιες δυνάμεις και εμπειρίες τους δημιουργικά και μετά την κατά νόμον αποχώρησή τους.

Η εικόνα της σκυταλοδρομίας μπορεί να είναι μία επαγωγός έννοια για τη λύση αυτού του σπουδαίου προβλήματος που δυσκολεύει τους ανθρώπους και τις κοινωνίες στις οποίες ζούμε. Αρκεί να *συν-ταχθούμε* δημιουργικά -όχι απλώς να συνταξιοδοτηθούμε- και να *απο-τάξουμε* κάθε λογισμό αλλότριο και μη δημιουργικό. Τότε, ποιος ξέρει, τα αθλήματα μπορούν να γίνουν και άθλοι και να επακολουθήσουν και έπαθλα!